

L'infant Pere d'Aragó i d'Anjou (Barcelona 1305 - Pisa 1381) primer comte d'Empúries i quart de Ribagorça, comte de les muntanyes de Prades i cosenyor d'Andorra entre 1333 i 1337

Jordi Guillaumet i Anton

Historiador

jguillaumet@andorra.ad

Resum

L'infant Pere d'Aragó i d'Anjou (Barcelona 1305 - Pisa 1381) primer comte d'Empúries i quart de Ribagorça, comte de les muntanyes de Prades i cosenyor d'Andorra entre 1333 i 1337

Entre els anys 1333 i 1337 Andorra va tenir un cosenyor que no era un Foix. En aquest període els cosenyors d'Andorra van ser els bisbes d'Urgell i l'Infant Pere, comte d'Empúries i Ribagorça.

Resumen

El Infante Pedro de Aragón y Anjou (Barcelona 1305-Pisa 1381) primer conde de Empúries y cuarto de Ribagorça, conde de las montañas de Prades y coseñor de Andorra entre 1333 y 1337

Entre los años 1333 y 1337 Andorra tuvo un coseñor que no era un Foix. En este período los coseñores de Andorra fueron los obispos de Urgell y el Infante Pere, conde de Empúries y Ribagorça.

Résumé

Infante Pere d'Aragó i d'Anjou (Barcelona 1305-Pisa 1381) premier comte d'Empúries et quatrièmè de Ribagorça, comte des montagnes de Prades et co-seigneur d'Andorre entre 1333 et 1337

Entre 1333 et 1337 Andorre avait un co-seigneur qui n'était pas de la maison de Foix. Pendant cette période, les co-seigneurs d'Andorre étaient les évêques d'Urgell et l'Infante Pere, comte d'Empúries et de Ribagorça.

Abstract

Infante Pere d'Aragó i d'Anjou (Barcelona 1305-Pisa 1381) first count of Empúries and fourth of Ribagorça, count of the mountains of Prades and co-lord of Andorra between 1333 and 1337

Between 1333 and 1337 Andorra had a co-lord who was not a member of the house of Foix. During this period the co-lords of Andorra were the bishops of Urgell and the Infante Pere, count of Empúries and Ribagorça.

a ser infant d'Aragó, lloctinent de Pere IV, senescal, ambaixador i comte de Ribagorça. Fill del rei Jaume II d'Aragó i de Blanca de Nàpols. El seu pare li va cedir el comtat de

Ribagorça l'any 1322 amb l'obligació de mantenir-se com a vassall directe del rei d'Aragó i a assistir a totes les Corts del regne. L'any 1323 el rei Jaume II li concedeix els senyories de Gandia i Dènia. L'any 1325 va permutar amb Hug de Cardona unes baronies valencianes pel comtat d'Empúries; al mateix temps, l'any 1341 va permutar el citat comtat d'Empúries amb el seu germà Ramon Berenguer, pel comtat de Prades que va ser creat l'any 1324 per Jaume II amb el nom de comte de les muntanyes de Prades (al sud de l'actual província de Tarragona). Es va casar amb Joana de Foix, filla del comte Gastó I de Foix i germana de Gastó II de Foix, el 12 de maig de 1331 a Castelló d'Empúries i va tenir quatre fills. En morir Joana l'any 1358 va ingressar al convent dels franciscans de Barcelona.

Va donar un gran impuls al comtat de les muntanyes de Prades (popularment conegut com a comtat de Prades) i a la baronia d'Entença amb la reactivació de les explotacions mineres al terme de Falset, l'expansió urbanística d'aquesta vila i la reforma del seu castell, i la va convertir en la capital senyorial. Al sud de la senyoria, va construir l'Hospital del Coll de Balaguer, per atendre els viatgers que travessaven aquell tram feréstec del camí ral de la costa, al voltant del qual es formà el poble de l'Hospitalet de l'Infant.

En un document del 20 de gener de l'any 1336 conservat a l'arxiu de la Casa Giberga de l'Aldosa, el notari d'Andorra, Arnau Babot, signà el document com a notari públic de les

Valls d'Andorra, pel senyor bisbe d'Urgell i per l'ínclit infant Pere, comte de Ribagorça i Empúries.¹

Sobta sobre manera aquesta signatura, l'única que coneixem en què no figura el comte de Foix, ja que a partir del segon Pariatge, de 1288, els notaris els nomenen els bisbes d'Urgell i els comtes de Foix, i així consta en totes les signatures notariales. Els notaris d'Andorra ho són per autoritat del bisbe d'Urgell i del comte de Foix i amb aquesta fórmula signen sempre.

Per tant, l'aparició en aquest document de l'infant Pere, comte d'Empúries i Ribagorça, fa trontollar la normalitat del cosenyoriu medieval, introduint un nou element que substitueix el comte de Foix.

L'infant Pere esdevé cosenyor d'Andorra

La primera notícia publicada que esmenta la presència de l'infant Pere com a cosenyor d'Andorra és un pergami conservat a l'Arxiu de les Set Claus de l'any 1336,² en el qual els homes d'Andorra s'afanyen a fer-li ratificar els privilegis concedits anteriorment.

La confirmació i ratificació de privilegis, especialment de caire comercial, és una pràctica que s'ha portat a terme a llarg de la història d'Andorra.

En un article de *Papers de recerca històrica* de la SAC (Societat Andorrana de Ciències),³ es fa esment que l'infant Pere esdevé cosenyor d'Andorra: *Gastó II, va envair Catalunya, possiblement en les Iluites pel control de les terres pirinenques entre els reis de la Corona d'Aragó, de Mallorca i la noblesa de la zona. Alfons el Benigne li va prendre el domini d'Andorra i el va traspasar al seu germà Pere, comte de Ribagorça. Aquesta despossecció devia ser breu perquè hi ha poques referències documentals: en el seu testament Gastó II, que va morir el 1343, convertia a la seva vídua Elionor de Comenges en usufructuària d'Andorra, Donazan i el vescomtat de Lautrec.*

No obstant això, vam seguir amb la nostra recerca per veure si hi havia notícies més concretes de la presència de l'infant Pere com a cosenyor d'Andorra.

Com hem dit, l'any 1331, l'infant Pere es va casar amb Joana de Foix, germana del comte Gastó II de Foix. El pagament del corresponent dot va suposar un enorme problema per al seu germà Gastó, que va tenir moltes dificultats per satisfer-lo.

Per tal de poder pagar aquest dot, entre d'altres accions, el comte Gastó II va cedir temporalment els drets i les rendes que rebia d'Andorra a favor de l'infant Pere.

Gràcies a les indicacions de la historiadora Claudine Pailhes, hem pogut analitzar tota la documentació que fa referència a les dificultats del comte Gastó II per fer efectiu el pagament del dot, entre els anys 1332 i 1337, data en què probablement, i segons la historiadora, s'hauria satisfet. Aquesta documentació es troba a *Les archives de la Tour Ronde du château de Foix*, dels Arxius Departamentals de l'Arieja, amb la referència E6, caixa III, números del 256 al 264. Es tracta d'un inventari fet l'any 1760 en què es recullen molts dels actes del comtat de Foix a l'Edat Mitjana.

Una llei del 5 brumari de l'any V (26 d'octubre del 1796) va obligar a dipositar tots els documents antics a l'Abadia de Saint Volusien de Foix. Uns anys més tard, l'octubre del 1803, un incendi va cremar tota la documentació. Per sort, molts documents antics havien estat ressenyats en aquest inventari citat del 1760. Per tant, el que coneixem són les ressenyes d'aquest inventari.

D'aquest inventari ens interessen els moviments que va fer Gastó II per tal de satisfer el dot, i especialment allò que fa referència a Andorra.

El 9 de desembre de 1333⁴ hi consta una assignació feta pel comte de Foix al comte d'Empúries “des questes de la vallée d'Andorre pour le payement de partie de la sousdite dot.” És a dir, tots el revinguts d'Andorra. Hem de pensar

1. *Signum meum Arnaldi Baboti, notarii publici vallium Andorre pro dominis episcopo Urgellense et inclito infante Petri, Rippacurcie et Impuriarum comite1, qui hoc scribi, feci et clausi.* Arxiu de la Casa Giberga, núm. 943.

2. ASC 1041, publicat per BAIGES, IGNASI J.; FAGES, MARIONA a *Diplomatari de la Vall d'Andorra: segle XIV*.

3. CASALS, ÀNGEL I PIBERNAT, PAU (2019). Ratificació de privilegis d'Andorra per Felip II de Castella el 1585, pàg. 21-24. *Papers de recerca històrica*, volum 9.

4. Inventari dels Arxius de la Torre Rodona de Foix, E6, Caixa 3, núm. 252, pàg. 87.

en la qüestia i els diners procedents de les causes judicials. Un altre ressenya d'un document datat el 23 d'abril de 1335⁵ confirma que, mitjançant un conveni fet entre l'infant Pere d'Aragó, comte d'Empúries i Gastó, comte de Foix, *“que le dit Gaston lui cédera jusqu'à la fin du payement de la dot de Jeanne de Foix, sa femme les revenus de la vallée d'Andorre”*.

Finalment, el 30 d'agost de 1337,⁶ el document més aclaridor, ens parla d'una *“rétrocession faite par Berenguer [...] procureur de l'infant Pierre, comte d'Empúries, a Gaston, comte de Foix, de la vallée d'Andorre et des revenus que doivent être entre les mains du viguier, la quelle vallée avoie été cédée au comte d'Empúries pour l'assurance de la dot de Jeanne de Foix sa femme et sœur*

du comte de Foix, déchargeant les habitants de la dite vallée, de tout serment de fidélité dont ils étaient tenus envers le comte d'Empúries a raison de la dite cession”.

Aquesta darrera ressenya ens il·lustra com els habitants de les Valls d'Andorra, entre els anys 1333 i 1337, havien prestat jurament de fidelitat a l'infant Pere, comte d'Empúries, reconeixent-lo com el seu senyor, en detriment del comte de Foix, i en aquest acte de 1337 l'infant Pere torna els drets de la vall d'Andorra al comte Gastó II de Foix. Per tant, el document de l'any 1336 de l'arxiu de la Casa Giberga, en què el notari Arnau Babot signa per autoritat del bisbe d'Urgell i l'infant Pere, comte d'Empúries i Ribagorça, confirma que durant uns anys vam tenir un altre cosenyor que no era el comte de Foix.

5. Ídem, núm. 257, pàg. 88.

6. Ídem, núm. 264, pàg. 89.